

Zaterdag 3 mei.

Met een onbestemd gevoel stap ik uit bed, wat kan ik verwachten in Apulië, hoe is het landschap, de cultuur, het eten, grijpgrage vingertjes (diefjes)? Door zijn ligging tussen het Oosten en het Westen moet het er vast interessant zijn. Een landstreek waar Frederik II heeft geheerst, waar handel en landbouw de streek tot bloei hebben gebracht, waar Normandiërs hun forten bouwden, waar Kruisvaarders over staken naar het heilige land, dit moet een dialoog tussen verschillende culturen opgeleverd hebben. Heeft dat geleid tot een eigen Apulische cultuur? Ik ga het zien!

Na een rustige vlucht landen we in Rome Fiumicino.

Terwijl we op de koffers wachten maken we een kennismakingsrondje. Dit keer geen vermiste koffer, dus ook Carla kan opgelucht adem halen.

Om 14.50 u. maken we kennis met onze chauffeur Enzo. Hij rijdt ons richting Cassino waar we Monte Cassino, het moederklooster van de Benedictijnen gaan bezoeken. We rijden naar het zuiden over de Via Appia en buigen dan af naar het oosten tussen de, door Keizers en Pausen en later door Mussolini, drooggelegde Pontijnse moerassen. Cornelis vertelt ons de geschiedenis van de H. Benedictus; Hij werd geboren in 480 in Toscane, studeerde vier jaar in Rome. Daar trok hij zich het lot van de armen aan en zocht een plek om tot rust te komen, die vond hij in een klein kloostertje even buiten Rome. Hij wordt er geplaagd door een jaloerse priester die hem probeert te verleiden met mooie meisjes en die hem probeert te vergiften. Dan gaat hij naar Subiaco waar hij een klein klooster sticht. Daarna gaat hij naar Monte Cassino. Hier schrijft hij zijn Regel. Deze Regel schreef intellectueel (bidden) en handenarbeid (werken) voor, maar ook kuisheid, armoede en gehoorzaamheid, zorg voor armen en zieken en bovenal God liefhebben. Het klooster heeft een turbulente geschiedenis: gesticht in 529 werd het 48 jaar later door de Longobarden verwoest. De kloosterlingen keerden 150 jaar later terug. In 884 werd het weer vernield, nu door de Saracenen. Tussen 1050 en 1150 beleefde het klooster de grootste bloei en had het een beroemd scriptorium. Door een aardbeving stortten de gebouwen in 1349 in. De wederopbouw duurde vele eeuwen. De bouw van de basiliek werd voltooid in 1725 en door paus Benedictus XIII ingewijd. In de Tweede Wereldoorlog werd het complex totaal vernield door aanvallen van de geallieerden in maart 1944, die werden uitgevoerd door de Polen. De Duitsers trokken zich terug en de weg naar Rome lag open. Er bevindt zich dan ook een groot Pools kerkhof.

Een bizar detail is dat de kunstschaten door bemiddeling van twee Duitse officieren, vóór de luchtaanvallen zijn overgebracht naar de Engelenburcht in Rome.

Monte Cassino werd na de oorlog herbouwd in de oude stijl en kwam gereed in 1959.

Het beroemde boekenbezit is weer terug op deze historische plaats.

Freiwillige und HG Angehörige beim Verladen kostbarer Gemälde im Kloster Montecassino.

Wat is er aan de hand? De chauffeur zet de bus aan de kant, rook kringelt langs de achterrait naar boven. Brand! Allemaal uitstappen. Echte brand, met vlammen, dat is het niet, maar dat we niet verder kunnen is duidelijk. Daar staan we dan in de berm, wachten op een vervangende bus. Het zonnetje schijnt maar voor hoe lang, want

dreigende wolken komen akelig dichtbij de zon.

De kennismaking hernieuwt zich. Overal wordt druk gepraat en als we na een uur weer de bus instappen dan zijn we een "groep" geworden, vrienden die op weg zijn naar gezamenlijk beleven van dat wat deze reis zal brengen.

Een advies aan Cornelis: zorg op de eerste dag van je reizen voor een kleine calamiteit en je medereizigers zijn vanzelf een groep geworden.

Nu we zoveel tijd verloren hebben is er geen tijd meer om het klooster te bezoeken. en wij kunnen er ook niet langs rijden want daar is ook geen tijd meer voor. We zullen het met de plaatjes in de reisboeken moeten doen.

We rijden nu in de buurt van de Caudijnse pas. Deze pas is bekend uit de tijd van de Tweede Samnitische Oorlog 321 v.C.. De Romeinen kozen niet de weg langs de Adriatische zee, die minder gevaarlijk maar langer was, maar namen de weg tussen twee bergpassen. En daar werden twee Romeinse consuls met hun leger door de Samnieten ingesloten en gedwongen, ten teken van onderwerping, smadelijk onder het juk door te gaan. Cornelis heeft een paar weken geleden gepoogd deze pas te vinden maar zonder resultaat.

We naderen Benevento onze overnachtingsplaats.

Deze stad heette aanvankelijk Malevento, maar na de overwinning van Pyrrhus, gaven de Romeinen het een nieuwe naam Benevento. Pyrrhus, de koning van Epirus, had veel manschappen verloren, maar toch gewonnen. Daaraan hebben we de uitdrukking: een Pyrrhusoverwinning te danken.

De stad kwam tot bloei onder Trajanus. Hij legde een nieuwe weg naar Brindisi aan, de Via Trajana. Hier is ook de mooie Triomfboog van Trajanus.

Als we bij het hotel komen is het al laat. Snel de kamers indelen en dan met de bus naar Ristorante Traiano. We waren door Cornelis al gewaarschuwd voor de ongezellige verlichting. Nu dat is ook zo maar het eten is zo heerlijk en de stemming zo gezellig dat we er nauwelijks door beïnvloed worden. De wandeling terug naar het hotel is prima voor de spijsvertering.

Els

Zondag 4 mei.

Ja, vroeg op hoor! Koffers alweer in de bus. De Dom is in W.O.II bijna geheel verwoest, slechts een deel van de Romeinse gevel en klokkentoren bleven overeind. In

de toren werden Romeinse spolia gemetseld: een rij portretten, mannen en vrouwen, met in het midden een veldheer met zijn paard aan de teugel. Om de hoek een offerzwin behangen met versierselen. Het middenportaal, omlijst door een diep marmeren rankenreliëf, waarin wondere dieren rondartelen, bevat twee bronzen deuren (ca.

1200). Zó gaaf bewaard, terwijl toch de houten ondergrond waarop de bronzen tafereelen waren vastgezet in de oorlogsbrand verloren was gegaan, dat ze aangevulde kopieën blijken te zijn. In de kerk treffen we de indrukwekkende restanten, voorbeeldig gerestaureerd. De voorstellingen volgen de Byzantijnse iconografie, maar zijn plastisch weergegeven. Paneel 39, Christus in het voorgeborchte, toont de geketende neergestorte Satan met woeste haren boven de hellevlammen. De naam van de meester is onbekend, maar 50 jaar eerder was hier al een gieterij o.l.v.

Oderisius van Benevento. Zijn deuren zullen we zien in Troia.

De wandeling langs een neo-Egyptische obelisk uit een tempel van Isis (1e eeuw) brengt ons bij één van de mooiste en best bewaarde Romeinse triomfbogen (ca. 115). Opgericht ter ere van Trajanus' overwinningen op de Daciërs (Roemenië). Hier loopt de Via Traiana onderdoor naar Brindisi. zie voor een toelichting *Benevento e arco di Trajano-Donato*

Calabrese.

Cor legt ons zorgvuldig uit wat hier allemaal van Parisch marmer is uitgebeeld in klassieke stijl. We zien teksten, goden, personificaties, burgers en de keizer met zijn

smalle lippen.

De Longobarden kerk Santa Sofia uit de 8^e eeuw, heeft na ingrepen wegens aardbevingen ± 1700, onlangs weer zijn oude centraalbouw-opzet teruggekregen: zes zuilen voorzien van klassieke kapitelen, met daaromheen nog eens tien pijlers. Op het timpaan boven de ingang de tronende Christus tussen Santa Sofia /Maria en de soldaatheilige

Mercurius van Caesarea met de geknielde opdrachtgever. Tegenover de ingang zijn binnen drie ondiepe apsissen te zien waarop frescoresten uit de bouwtijd: de oude hogepriester Zacharias krijgt van engel Gabriël te horen dat hij en Elisabeth nog een kind zullen krijgen. Van schrik kan hij niet meer spreken tót het kind Johannes is geboren. We zien hem met

zijn mijter-keppeltje bijna uit de tempel vallen. Hij wil wat zeggen tegen de menigte, maar kan alleen op zijn zwijgende mond wijzen...

Onderweg naar Troia horen we over de 2^e Punische oorlog: Hannibal trekt over de Alpen richting Rome. In 217 v.Chr. worden de Romeinen verslagen bij het Trasimeense meer. In een vallei worden ze ingesloten. 15.000 man sneuvelen. Een jaar later is het raak bij Cannae, ten oosten van Aecae (nu: Troia). Volgens Livius worden 48.000 Romeinen in de pan gehakt. Later krijgt Hannibal grote logistieke problemen en keert hij in 204 terug naar Carthago.

Troia werd eerst overheerst door de Longobarden, in de 7^e eeuw door de Byzantijnen. Onder leiding van Robert Guiscard kwamen de Normandiërs. De kerk volgde nu de Latijnse ritus. Frederik II heeft in

1234 de moslim bevolking uit Sicilië gedeporteerd naar o.a. Lucera ten N.O. van Troia.

Daar dienden zij als buffer tegen de paus met wie Frederik mot had.

In Troia zien we de prachtig gerestaureerde Normandisch/Staufische Dom. In de gevel valt een gotisch roosvenster vol kantwerkdecoratie op. Hier in het zuiden worden veel klassieke elementen gebruikt in de bouw: tandlijsten, eierlijsten, Korinthische kapitelen, rankmotieven, maar ook veel romaanse fantasie figuren. De portalen in de west- en zuidgevel bevatten bronzen deuren uit de Normandische periode. Gemaakt door Oderisius van Benevento, 1119 en 1127. De vlakke panelen van de westdeuren zijn byzantijns van vormgeving. De menselijke figuren van opdrachtgevers, Christus en de stadspatronen Petrus en Paulus zijn ingegrift in het brons. Oorspronkelijk waren die lijnen met zilver gevuld. De bisschopswapens en onderste heiligen op voetstukken stammen uit de tijd van een

restauratie in 1573. Kruismotieven/levensbomen zijn ook typisch Byzantijns, gemodelleerd in laagrelief.

Verder zijn het zeer plastische panelen:

leeuwenmaskers met ringen als deurkloppers en islamitisch aandoende draken met rinkelbellen in de bek. Deze onderdelen moeten het kwaad buiten de kerk houden. De zuid-deuren zijn ook byzantijns van opzet: ingegraveerde mensenfiguren, maar westers qua bewegelijkheid. Paneel 2 bovenin: Bisschop Willem II geeft de stad aan Petrus (de paus). De plastische leeuwen-deurkloppers zijn hier wat simpeler uitgevoerd. Op de tussenbalk (onder 13 en 14) staat: *de maker van de deuren was Oderisius*.

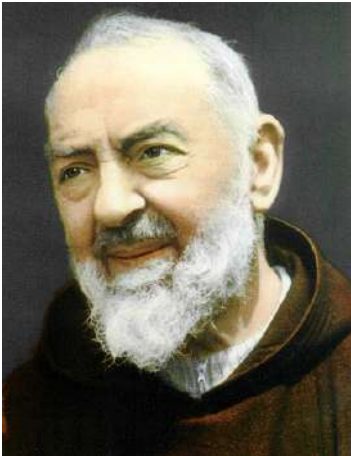
Binnen: een hoog middenschip met houten zadeldak gescheiden van de lagere zijbeuken door glanzend marmeren zuilen met composiet-kapitelen. De eerste ondersteuning aan de Z.W. zijde bestaat uit twee zuilen (raadsel). De preekstoel is een Staufisch meesterwerk. De bak is versierd met mythische koppen. Aan de linker zijde zit een oosters aandoend reliëf van een leeuw die een schaap grijpt, maar een welp lijkt ook zijn ouder te bijten: een kleine Louis Suarez?

Patries

Bij Osteria Maria Neve wacht ons een verrukkelijke lunch: allemaal heerlijke antipasti. Cor kan niet nalaten te vertellen dat deze lunch slechts € 12,- p.p. kost.

Wij vervolgen hierna het spoor van twee heiligen: Padre Pio en Sint Michael.

Padre Pio, Francesco Forgione, geboren in 1887, besloot al op 5-jarige leeftijd dat hij God wilde dienen. Toen hij 17 was kwam trad hij in in de Kapucijner Orde.

Zijn godsbeleving was toen al buitensporig, soms was hij in stupor tijdens het gebed.

's Nachts vocht hij met engelen zodat broeders hem 's morgens bloedend en bont en blauw vonden.

Hij ontmoette in een visioen een figuur, die hem een vurig zwaard in het hart boorde, waardoor hij een vreselijke pijn

voelde, die hij nooit meer kwijtraakte. Deze zogenaamde transverberatie betekent dat door de liefde van God een vuur in zijn ziel werd ontstoken en zijn hart overvloedde van goddelijke liefde. Vanaf 1916 bleef hij wonen en werken in San Giovanni Rotondo. Al in 1918 waren bij hem stigmata te zien, die zijn hele leven zouden blijven bloeden.

Net als bij Franciscus werden deze gezien als een godswonder. Door dit verschijnsel en door zijn inzet voor zijn medemensen werd hij bekend en kwam er een stroom van pelgrims op gang.

Met hun giften bouwde hij zijn eerste ziekenhuis.

Op vroege schilderijen zijn de stigmata rond en ongeveer zo groot als de bekende wonden van Christus. Op latere afbeeldingen zien we grote wonden in de handpalmen. Er wordt beweerd dat deze door Padre Pio zelf werden aangebracht met behulp van carbol o.i.d.

Na zijn dood werden bij hem geen wonden meer gevonden wat op zichzelf weer als iets bijzonders werd gezien.

Een verklaring zou kunnen zijn dat hij door een levenslang lichamelijk ongezonde manier van leven aan het eind totaal uitgeput moet zijn geweest en daardoor de laatste weken voor zijn dood niet meer in staat was om zijn wonden open te houden.

Om hier van bedrog te spreken is misschien te hard.

Het lijkt eerder dat hij een intens verlangen had om zo dicht mogelijk bij zijn god te zijn en om mee te lijden met Jezus. Op zijn eigen wijze heeft hij daaraan vorm gegeven.

Padre Pio hield zich aan de voorschriften van de Kerk tot aan het Tweede Vaticaans Concilie; hij verfoeide daarna de modernisering van de liturgie en bleef zijn missen in het Latijn opdragen.

Hij overleed in 1968 en werd begraven in de Santa Maria delle Grazie.

Omdat deze kerk voor grote aantallen pelgrims te klein werd, besloot de Kerk een grotere kerk voor hem te bouwen.

In 2008 werd zijn lichaam opgegraven, chemisch behandeld in verband met een verdere jarenlange opbaring en in een glazen kist aan het volk getoond.

In 2010 werd hij overgebracht naar de nieuwe kerk, gebouwd door Renzo Piano, een heel bijzonder gebouw.

Met zijn 6000 m² is het de tweede grootste kerk van Italië. De bouw is betaald met giften van pelgrims.

Een schitterende architectuur, waarin de afzonderlijke gedeeltes prachtig zijn samengevoegd.

Centraal een kerk met aan de buitenkant, onder een luifel, een altaar voor missen in de openlucht voor duizenden mensen op het immense plein.

Aan de zijkant van het plein bestaat de "klokkentoren" uit acht enorme pilaren tegen een muur die zich uitstrekt naar een beneden plateau, waar de kloostergebouwen zijn.

Een groot kruis van 40 meter hoog staat los van de kerk.

Het dak wordt gevormd door grote groen koperen platen. Eén daarvan staat opgeklapt en vormt de toegangsdeur.

De ruimte binnen is gigantisch, biedt plaats aan een paar duizend mensen. Het dak wordt gedragen door een bijzondere spantenconstructie, waarvan een deel uit de plaats van het altaar lijkt te komen. De "vitrage" met voorstellingen uit de Openbaringen geïnspireerd op de oude tapijten, in Angers vormt de verbinding met de buitenwereld. Het hele complex kan 30.000 mensen per dag ontvangen.

Aan de andere kant van het gebouw bevindt zich de tombe van Padre Pio. We lopen daar heen door een lange gang, die steeds mooier versierd is. Er wordt hier al gerekend op veel mensen. We zien in mozaïeken het leven van Jezus, van Franciscus en van Padre Pio. Eindelijk komen we in de zaal waar Padre Pio ligt opgebaard. Een grote ruimte, stralend van goud en licht en felle kleuren en met een prachtig lijnenspel. Ik krijg nog meer bewondering voor Piano. Het is overdonderend en qua architectuur vind ik het prachtig.

Maar als grafkerk voor een man, die leefde naar de gelofte van armoede? Die alle luxe afwees en die zo sober leefde (zie Sint Franciscus)? Al meteen na de inwijding van de kerk kwamen er protesten. Er waren meer mensen, die vonden dat al dat geld veel beter besteed had kunnen worden aan b.v. de verzorging van zieken en gehandicapten.

Bij de uitgang staat een monnik met een wijwaterkwast. Hij zegent aan de lopende band de parafernalia, die de gelovigen mee naar huis nemen.

Het heiligdom Monte Sant'Angelo op de Monte Gargano is het oudste bedevaartsoord in West-Europa, dat is gewijd aan Michael.

Uit de Legenda Aurea van Jacobus de

Voragine leren we het volgende:
De heilige Michael heeft zich hier sinds de vijfde eeuw vier keer vertoond.
De laatste keer was tijdens een pest-epidemie in 1656. Het volk was rade-loos en machteloos; de gemoeds-toestand waarin wonderen gedijen. Michael verscheen aan de bisschop van Siponto en vertelde hem dat iedereen die een steen zou afbreken van de wand van de grot en deze devoot bij zich zou dragen, niet door de pest getroffen zou worden. Daardoor is de grot groter geworden en verdween de pest uit het land. Aan de heilige Michael worden veel kwaliteiten toegeschreven; hij zou herder zijn, aanvoerder in de strijd, priester, arts en heer van de grot, begeleider der doden (is ook Pluto vertaald naar de christelijke leer?).

Ik bedenk dat de mens in vroeger eeuwen een leger heiligen nodig had, die hem, naast God, in elke vorm van ellende bijstonden in een tijd waarin de wetenschap nog weinig praktisch voordeel bood voor het individu en zijn omgeving.

Wat heeft Luther, door het afschaffen van de heiligen, de hervormde gelovigen vroeger veel ontnomen.

Via het kerkje San Michele dalen we 89 treden af en komen we in de grot, waar net een mis wordt gehouden. De grot is vol, overal staan mensen. Kennelijk is deze merkwaardige plaats wel degelijk waardevol voor de spirituele beleving van gelovigen. Ik ben maar wat blij dat er een lift naar boven gaat.

Jeanne.

Maandag 5 mei.

Na de nacht in Manfredonia doorgebracht te hebben, vertrekken we in de ochtend om

9.30 uur naar de Basilica di Santa Maria Maggiore di Siponto. We staan te vroeg voor de poort. Niemand doet open. Om de tijd toch nuttig te besteden (we kennen Cor), rijden we met de bus naar het haventje van Manfredonia, waar een deel van de groep een

Kasteel bezoekt, gebouwd omstreeks 1050. Het ligt aan zee en het ziet eruit als een stevig bolwerk. In het kasteel bevindt zich het Nationale Museum Gargano waar vondsten te zien zijn van oude tot zeer oude civilisaties uit de omgeving. We rijden opnieuw naar de basiliek en ons tweede bezoek wordt beloond. Er is iemand aanwezig die het hek geopend heeft om ons binnen te laten. We zaaien nog wel wat paniek bij een zeer grote groep mussen die bivakkeren in een nabijgelegen boom. Hun rust is verstoord en ze verlaten allen luid tsjilpend de boom. Was onze groep al zo luidruchtig in de ochtend?

In de 2^e eeuw na Christus hebben zich hier Romeinen gevestigd vanwege de gunstige ligging aan zee. Men heeft naast de basilica bij opgravingen een oude Romeinse nederzetting gevonden, waarbij tevens een tempel van Diana behoorde, vermoedelijk gedateerd uit 150 v.Chr.

In de 4e eeuw breidt het christendom zich voortvarend uit in dit gebied waar bisschoppen van naam elkaar opvolgen. De eerste bisschop laat in de 5e eeuw een bescheiden kerkje bouwen bestaand uit een schip en een apsis gericht naar het oosten en versierd met een mozaïekvloer, die gereconstrueerd is op één van de muren. Bisschop Lorenzo breidt in de 5e - 6e eeuw het kerkje uit met twee zijbeuken voorzien van pilaren. Men veronderstelt dat de crypte beschouwd kan worden als oudste heilige plaats, die verbouwd is van een vroeg christelijke doopkapel tot een kleine basilica voorzien van 25 kruisbogen gedragen door 20 pilaren. In de voormalige crypte is een replica van een Byzantijns houten beeld (9^e - 10^e eeuw) van Maria te zien, rechtop zittend met op haar schoot het Kind. Het origineel bevindt zich in de Kathedraal van Manfredonia.

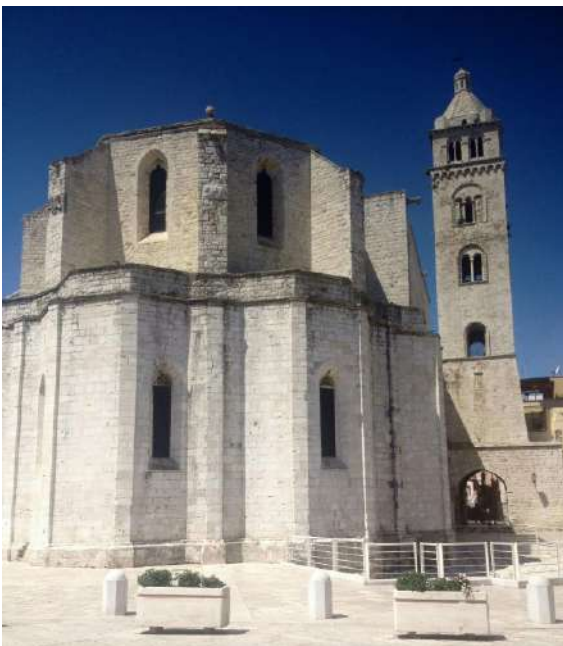
Vanaf de 11^e tot de 13^e eeuw is de basiliek nog meer keren verbouwd, waaronder de ingang van de basiliek en de aangebrachte Apulische versieringen. Bij het altaar heeft men een 6^e - 8^e eeuwse sarcofaag geplaatst versierd met ankers, symbool voor Hoop

en drie Latijnse kruisen. Deze sarcofaag is gevonden bij opgravingen in de omgeving van de basiliek. De achterkant is in de 14e eeuw gotisch verbouwd met als basis een centrale byzantijnse vorm met ronde koepels, bogen en twee apsissen, één met het altaar en de ander in een zijmuur. Achter het altaar hangt een replica van een icoon van de "Heilige Madonna van Siponto", waaraan dit kerkje is opgedragen. Het origineel bevindt zich in de kathedraal van Manfredonia en dateert uit de 12e-13e eeuw. De vier dikke pilaren die we in de meest recent verbouwde basiliek zien en die vanuit de vloer van de crypte verschijnen zijn later bijgebouwd om de basiliek te ondersteunen en de vloer te verhogen tegen wateroverlast.

We lopen via de achterkant van de basiliek terug naar de bus. We bekijken even de ingang voorzien van twee pilaren aan beide kanten met zittende leeuwen, die symbolisch de beschermers van Christus uitbeelden. De buschauffeur brengt ons naar onze volgende bestemming in Barletta.

In Barletta aangekomen gaan we eerst de Duomo Santa Maria Maggiore bezoeken. De kerk is net als de Basilica di Siponto gebouwd op een Middeleeuwse basilica uit de 6^e eeuw. Beide kerken lagen aan de routes van de pelgrims die passeerden op weg naar of terugkwamen van Barletta, de haven van waaruit men overstak. Het waren drukke wegen voor de kruisvaders en pelgrims. In Barletta staken ze met de boot over naar Jerusalem. De Middeleeuwse kerk werd op een strategisch punt gebouwd op de kruising van twee belangrijke wegen. Het was een oude kerk in Lombardisch-Romaanse stijl, met als kenmerk de vierkante klokkentorens. De achterzijde van de basiliek heeft ronde vormen met ernaast een Middeleeuwse campanile. Men denkt dat in de 13^e eeuw gestart is met de bouw van de Romaanse kathedraal op de ruïnes van de middeleeuwse kerk. In de 16^e eeuw heeft de basiliek weer

een verbouwing ondergaan, terwijl in 1656 een gedeelte van de kerk beschadigd is geraakt door een aardbeving. Restauraties hebben daarna plaats moeten vinden. De buitenkant van de kerk komt niet harmonieus over door de verschillend gebruikte stijlen. Binnengekomen zie je duidelijk het verschil van twee verschillende architecturen. De basiliek is beroemd om de Schatkamer van het Heilige Graf die zich in de basiliek bevindt.

Een gids verleent ons toegang tot de oude grondvesten van de romaanse basiliek. Op sommige plekken kan met nog met mozaïek betegelde vloeren zien met de in die tijd gebruikelijke kleuren van zwart, grijs, rood, beige en geel. We zien ook nog deksels van graven van edellieden uit die periode.

Wij gaan nu naar de kerk San Sepolcro, die helaas net gesloten is. Daarnaast staat Il Colosso en die moeten we toch even bekeken hebben. Het standbeeld is van brons en 4m50 hoog.

Veronderstellingen zijn dat het beeld Heraclius, keizer van Byzantium uitbeeldt. Volgens verhalen is het beeld op het strand aangespoeld of uit zee opgedoken van een gezonken Venetiaans schip dat het beeld gestolen had in Constantinopel. Er gaan

verhalen dat Dominicaanse monniken de benen gebruikt hebben om een nieuwe klokkentoren te gieten; zeker is dat Il Colosso nieuw gegoten bronzen benen heeft gekregen.

We lopen weer terug en passeren zeer smalle zijstraatjes met buiten hangende was. Naast de Dom is een restaurantje, waar wij eindelijk koffie krijgen. Hierna komt de bus ons ophalen en brengt ons naar Trani aan een azuurblauwe zee.

Nella

In Trani gaan wij lunchen in ristorante Rosa dei Venti, aan de kade. Dit restaurant is speciaal door Cor uitgezocht op zijn specialiteit vis. De eigenaar Pasqualino Verrigni laat ons zelfs een

boek zien met een afbeelding van de vis die is geserveerd.

Voor het vervolg van het programma maken wij een wandeling langs de haven naar de schitterende romaanse kathedraal San Nicola Pellegrino. De Griekse pelgrim Nicola was al jong stervende en zou toen wonderen hebben verricht. De enige woorden die

hij ooit sprak waren: *Kyrie eleison*. De geschiedenis van de kerk gaat terug naar de 4^e eeuw. De huidige kerk is omstreeks 1100 begonnen. Mooie heel lichtroze tufsteen, ter plekke gedolven. Aan de westkant van de zuidgevel staat de hoge klokkentoren (13^e/14^e eeuw) ook met zo'n onderdoorgang als in Barletta. Drie absides langs de zeer hoge koor(= transept)wand. Gevel met ingang naar de benedenkerk Santa Maria della Scala en trappen omhoog naar het hoofdportaal. Dit portaal is versierd met rankmotieven, fabelwezens, heiligen en zuil-dragende gehurkte figuurtjes op twee leeuwen die een zondaar en een basilisk bedwingen.

De bronzen deuren (ca. 1185) door Barisanus van Trani (die ook de deuren in Ravello maakte, byzantijnse beeldtraditie, zagen we vorig jaar!) Paneeltje nr.19 toont de bronggieter Barisanus nederig knielend voor Nicola met zijn korte sportkleding en pelgrimstas. De originele deuren blijken in de kerk opgesteld. Hebben we daarvoor zo lang in de loeiende wind moeten staan voor die uitleg van P.? Excuus.

Interieur: driebeukige opbouw, dubbele zuilen dragen de scheibogen; daarboven een triforiumgalerij en daarboven de lichtbeukvensters. Wijwaterbak gevormd van een soort kapiteel met acht rammen, maar op de hoeken slechts vier koppen! De benedenkerk bestaat ook uit een driebeukige ruimte met kruisgewelven op slanke, deels klassieke zuiltjes. Aan het eind van de rechter zijbeuk een gotisch fresco "Maria met de voile", een ragfijne doek houdt zij aan twee punten vast boven het niet meer zichtbare Christuskind. Links van haar de jonge pelgrim met staf: San Niccola Pellegrino, rechts een zeer oude heilige die een zegengebaar maakt.

In het verlengde van de benedenkerk bekijken we de fraaie crypte met vele zuilen en olielampen, waar in het altaar Pellegrino's gebeente wordt bewaard.

Wandeling langs de haven naar de bus. Onderweg, langs de klapproosbermen, vertelt Cor (Livius boek 22) opnieuw over Hannibal, de Punica fides = Punisch bedrog, de slag bij Cannae (216 v.Chr.) die hier vlakbij plaats vond. Acht Romeinse legioenen zijn in een vreselijke slachting naar de eeuwige velden gestuurd.

In Canosa bezoek aan de San Sabino. Rondleiding van een plaatselijke gids. Italiaanse gidsen weten veel en willen altijd doorratelen, dit betekent dat Cor in de korte tijd die zij hem gunt, ons sms-achtige samenvattingen moet geven. Het is een kerk met een oeroude geschiedenis. San Sabino, vriend van Benedictus en tijdgenoot van de Oostgoot Totila, rust in de crypte. Door een glazen raampje in de vloer is niets te zien, behalve wat gruis: de stoffelijke overblijfselen van Leucius en Pietro nog dieper gelegen in hun oudchristelijke gedenkplaats. De huidige kerk, recentelijk gerestaureerd, heeft vijf koepels op

pijlers en fraaie marmeren zuilen met Korinthische kapitelen. Er staat een bijzondere bisschopszetel op twee gestileerde olifanten, aan de voorzijde van de zitting versierd met twee adelaren (ca. 1082). De ambo op vier achthoekige zuilen zou uit de 12^e eeuw stammen, gemaakt door ene Acceptus (de Welkome); kijken we naar de decoratie, dan

kan die deels 19^e eeuws zijn. Vergeet niet dat deze kerk in 1856 getroffen werd door een aardbeving en daarom o.a. een 19^e eeuwse gevel heeft. In het zuidelijke dwarsschip is een koepel met concentrische cirkels van gekleurde steentjes blootgelegd. Daar zien we

tegen de oostmuur resten van een middeleeuws kruisigingsfresco. Dan als klap op de vuurpijl aan de zuidzijde van de kerk het kleine mausoleum van Bohemond I. Zoon van Robert Guiscard, graaf van Apulië en Calabrië. Hij werd heer van Tarente en als een van de leiders van de eerste kruistocht, vorst van Antiochië. Tenslotte moest hij Antiochië weer afstaan

en stierf in 1111. Het marmeren gebouwtje is een kubus, waarop een kleinere achthoekige tamboer met vensters en een koepeltje geplaatst is. Binnen ligt een eenvoudige marmeren grafplaat. De twee toegangsdeuren van brons zijn verschillend. De linker deur, wellicht 11^eeeuws en hergebruikt is uit één stuk gegoten. Hij toont en mengsel van byzantijnse en islamitische aspecten in laagrelief. Grote pseudo-kufische letters in de cirkels. Wellicht

was op de bovenste cirkel een Madonna met kind-reliëf bevestigd, gezien de gebedsteksten erbij. De middelste cirkel bevat een leeuwenkop in reliëf, de klopper ontbreekt. Hieronder zit een ingegraveerde tekst, met de naam "Boamundus" er in. De onderste cirkel bevat een zesbladig rozet. De rechter deur bestaat uit vier panelen. De bovenste en onderste cirkels zijn gevuld met ster- plant- en diermotieven in laagrelief. De twee middelste panelen zijn ingegraveerd, zoals dat in Byzantium gebeurde. In de lijnen werd zilver gegoten. Het tweede paneel toont twee knielende figuren met de handen geheven in gebed (wellicht gericht op een verloren gegaan Christus-reliëf). Het derde paneel laat drie staande figuren in tunica's zien, twee geven elkaar een hand, zijn het reeds gestorvenen? Op het onderste paneel rechts staat: *Rogier uit Melfi* (ligt ten oosten van Napels) *klokgieter heeft deze deur voor de Dom van S.Sabino gemaakt.*

Het is inmiddels kwart over zeven... Ons wacht nog een lange rit. De zon gaat onder... Dat wordt suffen in de bus en is het gek dat sommigen van ons niet eens beneden

gaan dineren, maar op hun bed hoogstens een appel en een koekje eten...?

Patries

Dinsdag 6 mei

We vertrekken richting ons volgende hotel in Ostuni, maar eerst bezoeken we Castel del Monte. Frederik II heeft dit kasteel laten bouwen in 1240, dus dat is voor Cor een aanleiding om onderweg naar het kasteel het een en ander over hem

te vertellen.

Hij werd geboren op 26 december 1194, één dag na de kroning van zijn vader Hendrik VI van Hohenstaufen, zoon van Frederik Barbarossa, tot koning van Sicilië. Hij was toen al Rooms keizer. Zijn moeder, Constance van Sicilië, dochter van de laatste

Noormannenkoning Rogier II, beviel onderweg naar Sicilië in Jesi in de Marken van haar zoon Frederik. Na acht jaar huwelijk was zij, 40 jaar oud, zwanger geraakt. Uit angst dat men haar zoon niet zou erkennen toonde zij iedereen dat ze zwanger was. Vader Hendrik VI overleed drie jaar later tijdens een jachtpartij aan de gevolgen van een koortsaanval. Moeder Constance kon aanspraak maken op de titel "koningin van Sicilië". Zij liet haar driejaar oude zoontje in 1198 tot koning kronen en benoemde zichzelf tot regent. Nog in hetzelfde jaar stierf Constance. Ze had paus Innocentius III aangesteld als voogd over haar zoontje en een raad van regenten voor het bestuur van Sicilië. Deze raad zorgde voor groot verval van het rijk. Op veertienjarige leeftijd werd Frederik meerderjarig verklaard en regelde de paus een huwelijk met Constance van Aragon. Die nam als bruidschat 500 ridders mee, die orde op zaken moesten stellen op Sicilië. In 1215 werd Frederik tot koning van Duitsland benoemd en in 1220 tot keizer van het Romeinse Rijk gekroond. Hierbij beloofde hij op kruistocht te gaan. Dat gebeurde pas in 1228, nadat hij al geëxcommuniceerd was door de paus omdat hij een eerder vertrek uitstelde. Hij streed niet tegen de moslims, maar kroonde zichzelf tot koning van Jerusalem. Dat was niet de bedoeling van de paus. Eerder waren op Sicilië de moslims al in opstand gekomen. Ze probeerden een eigen islamitische staat te stichten in de heuvels rond Palermo en Monreale. Na een overwinning op hen stuurde hij 20.000 moslims, die zich niet wilden bekeren tot het christendom, naar Lucera. Daar mochten zij hun eigen godsdienst houden. Deze moslims vormden zijn lijfwacht.

Frederik was een man met culturele belangstelling, hij sprak zes talen en was geïnteresseerd in wiskunde, astronomie en natuurwetenschappen en een groot jager. Aan het eind van zijn leven schreef hij een boek over de valkenjacht: "De Arte Venandi cum Avibus", over de kunst van het jagen met vogels. Hij bracht geleerden en kunstenaars uit o.a. de Arabische landen en Griekenland naar zijn hof, liet werken van Aristoteles, Averroës e.a. in het latijn vertalen en stichtte tot verbijstering van de kerk de eerste staatsuniversiteit in Napels. Hij stichtte een artsenschool in Salerno en een dierentuin in Palermo. Na paus Innocentius III kwam paus Gregorius IX, een ijzervreter met wie hij al een veel slechtere verhouding had. Diens opvolger paus Innocentius IV bestreed Frederik waar mogelijk. Zijn voorstanders noemden hem Stupor Mundi, hij die de wereld versteld doet staan. Hij was een van de meest geniale en veelzijdige vorsten van de Middeleeuwen, zijn tijd ver vooruit in zijn contacten met joden en moslims. Hij was permanent in conflict met de kerk, hoewel hij gelovig

was, en is in totaal drie maal geëxcommuniceerd. Hij had ook veel vijanden. Hij bracht sociale en economische stabiliteit. In Duitsland propageerde hij het feodale systeem, in Italië was hij een absolute vorst. Daarom bouwde hij veel sterke kastelen met defensieve bedoelingen in Apulië, Calabrië en Sicilië. In 1250 overleed hij. Zijn zoon Koenraad volgde hem op in Zuid-Italië van 1250-1254 en daarna kwam diens halfbroer Manfred op de troon van 1254-1266. Net als de vorige pausen zag paus Clemens IX zijn Kerkelijke staat niet graag ingeklemd tussen het Noordelijke en het Zuidelijke rijk van de Hohenstaufen. Hij leverde veel strijd en riep de hulp in van Frankrijk. Karel van Anjou, de broer van koning Lodewijk IX, versloeg Manfred (die daarna zelfmoord pleegde) in 1266 in de slag bij Benevento. Als dank werd Karel van Anjou door de paus gekroond tot koning van Zuid-Italië en Sicilië. De zoons van Manfred werden gevangen gezet in Castel del Monte.

Het kasteel, het spionnenoog van Apulië, ligt boven op een heuvel op 540 m hoogte en is van verre al te zien. Het is vernoemd naar een nabijgelegen klooster Santa Maria del Monte. Het kasteel is achthoekig evenals de binnenplaats. Op alle acht hoeken staat een uitstekende, achthoekige gevechtstoren. Er zijn acht zalen op de begane grond in trapeziumvorm en acht zalen op de eerste verdieping. De functie van het kasteel is niet geheel duidelijk. Het is niet echt bruikbaar als vesting, het heeft geen slotgracht en de toegangspoort is niet goed te barricaderen. Waarschijnlijk is het

een jachtslot. Het is door de eeuwen heen gebruikt als residentie, gevangenis, schuilplaats tegen de pest en als rovershol. In 1876 kwam het in zeer verwaarloosde staat in handen van de Italiaanse overheid. Beelden en ornamenten waren eruit geroofd en het marmer was grotendeels van de muren gesloopt. Vanaf 1928 is het gerestaureerd. Nu is het een nationaal monument, sinds 1996 op de Werelderfgoedlijst van Unesco.

Er zijn drie steensoorten te onderscheiden: 1^e plaatselijk zandsteen dat er wit of roze uitziet, afhankelijk van de belichting (het weer), 2^e wit of licht geaderd marmer aan de binnenkant als decoratie in de zalen (meest geroofd) en 3^e in de afwerking van deuren en ramen een soort brokkelige steen, die ingelegd lijkt, waarvan Jan S. onmiddellijk

zei: "dat is breccia" (hulde!). Het is een natuurlijk sediment, gehakt in de Gargano, een soort koraalsteen met opmerkelijke kleur.

Het geheel is een combinatie van Middeleeuwse militaire architectuur met elementen uit de klassieke oudheid, de islamitische Oriënt en Noord-Europese cisterciënzer gotiek. Het portaal is een beetje in renaissancestijl met een hoog timpanon boven de deur. Een tempelingang en een triomfboog zitten erin. Al het regenwater wordt

opgevangen in cisternen. De acht gelijkvormige zalen zijn niet erg groot, beneden is er één met een schoorsteen, dus maar één die verwarmd kan worden. Alles is er verder uitgeroofd, dus het zijn lege zalen. We gaan een lange spiltrap op naar boven naar de piano nobile. Els heeft als suggestie dat de kale muren ook bekleed zouden kunnen zijn met wandkleden (prettiger dan alleen maar marmer). Boven zijn nog twee kamers met vuurplaats. Jan B. ziet dat de binnenplaats overspannen wordt door een net tegen vogels. We maken nog een ronde om het kasteel heen en genieten van het uitzicht. Daarna rijden we naar Matera. Onderweg zien we de eerste trulli, koepelvormige huisjes van kalksteen zonder fundament, die in een oogwenk afgebroken konden worden. **Ada.**

De Sassi in Matera en de Trulli in Alberobello

Dankzij Nicoline zien wij dit bijzondere stadje Matera (zij is er eerder geweest) en dankzij onze chauffeur Enzo (hij kent de plekjes) eten wij een lekkere en uitgebreide lunch. Maar zonder de altijd inspirerende Cornelis zien wij natuurlijk niets.

De bus stopt op een parkeerterrein en wij lopen door de straten van Matera totdat wij op een groot plein aankomen. Plotseling staan wij op een balkon in een inham tussen de winkels op dit plein en staan oog in oog met een enorme "kuil" in de aarde waarin een wit/grijs stadje met veel kleine huisjes, vaak met kleine zwarte raampjes, ons aanstaart. Wat is dit bijzonder, midden in een normale stadse omgeving van 1950.

We maken onze groepsfoto voor het verslag en dalen af in de hobbelige, met

kinderhoofdjes geplaveide steegjes om te eindigen in een klein grotrestaurant. Hier krijgen wij een heerlijke lunch. Veel kleine hapjes die af en aan worden geserveerd. Daarna lopen wij langs de stadsmuur. Links een diepe kloof met een rivier en begroeiing. Rechts de muur. Ook landschappelijk bijzonder. Een kleine "grand canyon". Achter de stadsmuur bevindt zich het dorp, de sassi. De grothuisjes zijn gemaakt van de zachte rotsstenen uit de omgeving. In vroegere tijden dienden zij als schuilplaats. Deze plek trok monniken aan en er werden kerken en een klooster gebouwd.

Na de Tweede Wereldoorlog groeide de bevolking tot 16.000 mensen. Zij woonden onder zeer slechte omstandigheden, gebrek aan hygiëne, klein behuist. Rond het jaar 1950 wordt het wonen als zodanig als een schandaal omschreven. Door o.a. het boek van de arts-schrijver-kunstschilder Carlo Levi en zijn grote schilderij over de barre leefomstandigheden, ziekte en armoede, wordt de schrijnende situatie nog eens meer onder de aandacht gebracht. Zo kan dit niet langer bestaan!

Onze wandeling doet allereerst de kerk Santa Lucia alle Malve aan.

In de 8^e eeuw gebouwd, eerst als klooster. Door de ligging aan de buitenzijde van de stadsmuur een kwetsbare plek.

Ondanks de vochtige atmosfeer zijn er fresco's bewaard (7^e - 11^e eeuw) gebleven.

De fresco's stellen voor: de Kruisafname, de Heilige Nicolaas, een fraaie Madonna met kind, de Heilige Lucia met haar ogen in een bokaal.

De muren tonen helaas veel groene aanslag (vocht). Er is ook een spoor van een oud altaar te zien, enkele alkoven en de niet aangetaste fresco's met de aartsengel Michael, Johannes de Doper en de Heilige Benedictus.

In 1797 is de kerk verlaten en stal voor vee geworden.

Wij wandelen door; niet alles kunnen wij bekijken, helaas. Niet de kathedraal en nog andere kerken.

In het museum Palazzo Lanfranchi willen wij het grote schilderij van Carlo Levi zien.

Ter ere van het eeuwfeest 1861 - 1961 schildert hij op enorme doeken de arme mensen die in de Sassi wonen. Hun gezichten spreken het zware leven uit, zij doen ook

een beetje Russisch aan. Duidelijk en goed geportretteerd. Aan de andere zijde van de zaal veel foto's die als model hebben gestaan voor dit schilderij.

Het boek dat Levi schrijft " Christo si è fermato a Eboli", Christus is gestopt in Eboli,

en dit schilderij wekt zoveel beroering dat mede hierdoor de restauratie van de huisjes wordt aangepakt. Tegenwoordig wonen er o.a. veel kunstenaars en met subsidie dit oude dorp weer in luister herstellen. Sinds het jaar 1993 is het geplaatst op de Unescolijst van Werelderfgoed. Matera heeft zelfs het ambitieuze plan om in 2019 de culturele hoofdstad van Europa te worden!

Alberobello, bekend om zijn trulli is de volgende stop. We hebben ze onderweg al vaker gezien. De kleine ronde huisjes op de akkers, wit met zwart puntdak. Over de geschiedenis doen de wildste verhalen de ronde. Overeind blijft het verhaal dat het de bedoeling is geweest om in geval van belastingheffing de huisjes, opgestapeld met stenen, in snel tempo af te breken opdat "wat er niet is ook geen belasting over kan worden geheven". Komt vaker voor in de wereld o.a. in Peru. Geen dak is geen belasting dus bouw je dat huis niet af. Trulli kunnen worden teruggevoerd tot de byzantijnse tijd. Na de 16^e eeuw maakt men ook symbolen op het dak met witte verf. Trulli: in het Grieks heet een rond tempeltje trollo en wellicht komt het woord trulli daar vandaan. Alberobello staat er vol mee. Zoals iemand uit onze groep verwoordt: een beetje Volendam. Die sfeer heeft het wel. Veel souvenirs en een hoog toeristisch gehalte.

Ook bekijken we toch nog een kerk, een Trullikerk, maar niet op de manier zoals de trulli zijn gebouwd. Het bezoek aan de trulli was zeker de moeite waard. Matera en

Arabello, beide plaatsen geven een beeld van de kleine behuizing in vroegere dagen in deze mooie streek van Italië. **Hanneke.**

Woensdag 7 mei.

Bari is niet ver dus vanochtend op een echte herentijd, 9.00 uur, de bus in. Cor telt nog eerst zijn schaapjes en dan mag Enzo zijn rijkunsten weer vertonen. We rijden het straatje van ons hotel de verkeerde richting in en worden door de politie aangehouden. Gelukkig, vanaf het hotel is het toegestaan. Dat we vandaag naar Bari gaan en niet morgen heeft te maken met de grote drukte die Enzo voor 8 mei verwacht, aangezien dat de feestdag is waarop Bari viert dat de relikwieën van de heilige Sint Nicolaas in Bari aankwamen.

In de bus is het vandaag al feest: Patries is jarig en wordt toegezongen. De vreugde wordt nog groter als Cor meedeelt dat Labrys iedereen een prosecco aanbiedt vanwege het gedoe met de bus op dag één.

De reis naar Bari is niet lang dus Cor begint al gauw iets te vertellen over het transport van de botten van Sint Nicolaas naar Bari 800 jaar na de dood van de heilige. De achtergrond was het binnendringen van de islamitische Seldsoeken, een Turkse stam, in het gebied van Myra na de slag bij Mandzikert in 1071. In 1083 was de nood zo hoog dat Venetianen en Barinezen beiden het plan opvatten de heilige relikwieën naar hun respectievelijke steden over te brengen. Cor leest een stukje voor uit een geschrift van Oderick Vitalis. Hierin wordt beschreven hoe de Barinezen het graf van de heilige openbreken. De botten blijken gedrenkt te zijn in een welriekende olie, manna geheten, die door de botten is afgescheiden. In grote haast, om de Venetianen voor te zijn, wordt alles naar hun boten gesleept. Een van de mannen weet een kootje van een vinger van de heilige af te bijten en dit als persoonlijk relikwie in zijn kleding te verbergen.

Na een voorspoedige reis worden de stoffelijke resten van de heilige en wonderdoener op 8 mei 1083 in triomf Bari binnengebracht. De gehele bevolking is uitgestroomd, zich wel bewust van het belang van deze bijzondere aanwinst. Later vinden zij hun rustplaats in de San Nicola kerk, de eerste kerk door Noormannen in Zuid-Italië gebouwd.

Na nog gehoord te hebben dat Bari gedurende 35 jaar een emiraat is geweest komen wij de stad binnen. Het was te voorspellen en inderdaad: Enzo heeft weer een koffietent weten te vinden met slechts een enkel toilet. Gelukkig is de bediening niet erg vlot zodat eenieder toch

ruimschoots de gelegenheid krijgt zich even terug te trekken. In de familie die deze zaak drijft lopen de spanningen flink op, al of niet door de overstelpende drukte die het maken van 18 cappuccino's/dubbele espresso's met zich meebrengt, zodat we blij zijn als we weer verder kunnen.

We bezoeken eerst de San Sabino, een kathedraal uit de 12e 13e eeuw, genoemd naar één van de eerste bisschoppen van Bari. Het is van buiten een mooie witte kerk met een heel fraai rozet. Aan de linkerkant bevindt zich een verhoogd terras waaronder, zoals we later zullen zien, zich resten van meer oudere kerken bevinden. Als we binnen zijn zien we een driebeukige kerk met valse vrouwenvertrekken. Dorische pilaren aan weerszijden met houten kerkbanken langs een middenpad dat voert naar een overdekte koepelpreekstoel (ambo). Op de vloer is een fraai rozetmozaïek waar het licht, doorgelaten door een albasten vensterraam, op valt. Verder een prachtige paaskandelaar en een paar oude iconen die gespaard

zijn gebleven omdat in Zuid-Italië geen iconoclasme is geweest.

We gaan een trap af naar de onderkerk. Deze is geheel anders, een laag plafond met korte vierkante zuilen zeer druk beschilderd in een barokke stijl. Boven het altaar is een icoon met Maria als Stella Maris. Verder bevindt zich hier het graf van San Sabino. We gaan nu nog lager en komen bij de resten van twee kerken, Beiden onder het verhoogde terras links van de hoofdkerk. De ene is uit ongeveer de 9^e-10^e eeuw en verwoest door Willem I (Guglielmo il Malo) van Sicilië in 1156 en de tweede een reconstructie na de verwoesting. Ook zien we nog oudere resten onder anderen een heel oud slinger-mozaïek uit de 5^e eeuw van ene Timoteo met vissen en bloemenrand en een lang inschrift. Verderop een stukje straatweg, mogelijk een rest van de via Trajana.

Als we de kerk uitlopen op weg naar de San Nicola kerk passeren we een winkeltje waarin een scheepje te zien is met San Nicola op een bootje, ongeveer zoals dat morgen met de heilige de haven van Bari uit zal varen.

Even later komen we bij de San Nicola kerk. Het is meteen duidelijk dat de Barinezen rekening hielden met een raid van de Venetianen op de relieken van de heilige Nicolaas: de kerk is goed beschermd door een serie muren. Zoals al eerder vermeld is deze kerk de oudste Noormannenkerk in Zuid Italië, gebouwd in romaanse basilicastijl. De kerk heeft een mooi plafond en prachtig altaar met hekwerk. Het ciborium heeft aan de zijkant een beeld van Sint Nicolaas met een reliekenhouder waarin een flesje met de welriekend olie (manna) die blijkbaar nog steeds gevormd wordt. Dit flesje gaat mee op de jaarlijkse processie en met de boottocht. Op de

reliëkenhouder zijn ook drie gouden appeltjes te zien (appeltjes van oranje?). Diegenen die zich in Nederland druk maken dat zwarte Piet zwart is zal het deugd doen dat in Bari de heilige zelf een donkere man is. Een heel eerbiedwaardige donkere man. In de crypte het graf van Nicolaas met veel iconen.

Rest het laatste programmapunt voor de lunch: het Castello Svevo, een oud nog door Frederik II gebouwd verdedigingswerk, dat nu een fraaie collectie gipsafdrukken herbergt van verschillende hoogtepunten, meest uit oude christelijke kerken, zoals kapitelen en grafversieringen, zuil-dragende leeuwen en andere dieren, Er is zelfs een fries met de hemelvaart van Alexander. Aangezien we in tijdnood zijn rennen we er door heen. Gelukkig kunnen geïnteresseerden heel veel alsnog bekijken op een verzorgde website, intikken castello svevo gipsoteca. Helaas wel met eentonig muziekje.

Sven en Elly.

Onze buschauffeur, Enzo , heeft kennissen die ergens midden in de uitgestrekte velden een Bed and Breakfast runnen en die daar ook, op aanvraag, een middagmaal kunnen bereiden . Na een heerlijke uitgebreide lunch die bestaat uit tien gangen en welke wordt gelaardeerd met water, wijn en limoncello stappen we voldaan de bus in. Nu kan de reis door de met prachtig bloeiende klaprozen en korenbloemen begroeide velden via het smalste weggetje van Apulië worden vervolgd.

Tijdens de busreis vertelt Cornelis over een van de oudst bewoonde nederzettingen van Apulië : Egnazia , een Griekse stad die later Romeins is geworden. Het is dáár waar wij naar op weg zijn. De oude route loopt van Rome naar Brindisi. Egnazia was niet favoriet bij de waternimfen. Waarom deze nederzetting niet geliefd was roept eigenlijk nog steeds vragen op. Hun afkeer zou te maken kunnen hebben met een watertoevoerprobleem , of het zou kunnen zijn dat de nimfen daar alleen maar vreemde, gekke mensen ontmoetten, waardoor zij weer snel verdwenen (*).

In 1978 werd het archeologisch park van Egnazia geopend. Het park bestaat uit:
1. De Acropolis. 2 De prehistorische stad. 3. De Hellenistische tempel. 4. Het fort van de Messapiërs. 5. De middeleeuwse versterking. 6. De middeleeuwse nederzetting. 7. De toren van Egnazia .

De Griekse stad ontstond in de 10^e eeuw v. Chr., later werd het een Romeinse stad. Alhoewel het soms moeilijk is om voor te stellen hoe deze stad er vroeger uitzag, kunnen we, met de nodige fantasie, zien hoe de Romeinse huizen geformeerd waren. Deze huizen vormden een aantal straten die alle loodrecht op de Via Traiana staan. De huizen, gemaakt van vierkante tufstenen blokken, waren gewoonlijk geplaatst rond de

geplaveide binnenplaatsen en waren verrijkt met opvangbakken en kanalen om het regenwater te verzamelen. De manier waarop de Romeinen bouwden is duidelijk te zien aan de gestapelde stenen en aan het metselwerk daartussen. De in rotsen uitgehakte graven in dit gebied komen uit de Messapische tijd. Er zijn daar overblijfselen van skeletten gevonden die in de foetushouding lagen, zoals dat gebruikelijk was in deze periode. In de Romeinse tijd werden de doden in gestrekte houding begraven.

Cornelis legt uit dat er in deze stad een cryptoporticus (ondergrondse zuilengalerij)

is gebouwd. De Romeinse huizen zijn nog te herkennen aan de put, het impluvium, het atrium en de vertrekken waar vaak rijkelijk werd genoten van spijs en dranken. Een oudchristelijke basilica (koningshal) uit de 6^e eeuw ná Christus siert tevens Egnazia. Deze basilica bestond uit een altaar, middenschip, zijschip, voorhal, hoofdportaal en twee entrees. Een van deze entrees werd gebruikt voor de

rechtspraak. Ook is te zien een marktplaats en het forum met daaromheen de winkels, de Piazza Porticata. Bij een ruïne vragen wij ons af of het nu een Arena, een Forum Boarium, (beestenmarkt) of een publieksplaats is geweest. We lopen verder en komen af en toe een afwateringskanaal tegen. Deze kanalen hadden toen een rechtstreekse verbinding met de zee en liepen dus naar het Forum.

Hier ontstond het nympheum, het watergebouw voor de aanvoer van water. Het is goed voor te stellen dat alle inwoners naar dit nympheum kwamen om water in te slaan.

Cornelis vertelt dat er door weldoeners ook zuilen werden geschonken. Zo ontstond o.a. een zuilengalerij. Ook werden er zuilen geplaatst op een centrale plaats, b.v. op het forum. De weldoener wilde dan wel graag op een sokkel worden geplaatst zodat iedereen kon zien dat hij wat overhad voor de gemeente. Ook gaven zij geld aan openbare gebouwen, soms wel 80% van hun vermogen!

De oermoeder van de natuur is Cybele (kopje van Attis). Deze Syrische Cybele was niet echt welkom bij de Romeinen omdat zij deze figuur te werelds en te fanatiek vonden (Cybele is een vruchtbaarheidsgodin). Haar cultus werd door fanatieke priesters onderhouden. Leuk is het om te weten dat het woord "fanatiek" komt van het woord fanum = heiligdom, een aan een godheid gewijde plaats, tempel. (het Engelse woord "fan" komt hier dus ook vandaan).

We lopen verder en komen het vervolg tegen van de Via Traiana met zijn diep uitgesleten karrensporen en de stootstenen. Via het badhuis, waar je duidelijk het vloerverwarmingssysteem en ook de ovens en de baden zag, dalen we af naar de cryptoporticus waar het donker en heerlijk koel was. Deze koelruimte werd gebruikt als voorraadkelder. Zij deed dus dienst als een publiekswareshuis.

Naast Egnazia is een archeologisch museum gebouwd. Veel van wat er in Egnazia gevonden is wordt daar tentoongesteld. Hiervoor hebben we echter weinig tijd omdat de sluitingstijd nadert.

In een sneltreinvaart zie ik de grafzuilen (7^e eeuw voor Christus). Uit de 5^e en 6^e eeuw voor Chr. Grieks beschilderde terracottapotten en -vazen. Heel mooi vind ik een bronzen schaal met een menselijk handvat dat langzaam overgaat in een been dat bij de voeten eindigt in een ramskop. Bijzonder hoe het brons zo prachtig groen wordt door de tand des tijds. Nóg sneller lopen..... De bode komt voor de tweede maal waarschuwen dat we nu écht weg moeten.... Tóch nog even een glimp van Cybele de "Gran Madre degli Dei" opgevangen en het mozaïek van de drie gratiën bewonderd.

Marianne van Rijn-Keunen.

Noten: (*) Zie " De verborgen bron ", Hella Haasse , Uitgeverij Querido , 2012 , blz. 92 - 93 . De geschiedenis van de nymf Arethusa die in een bron veranderde . " Et in Arcadia ego " , "Ook ik ben in Arcadië " . Het onderschrift van haar zelfportret. Deze bron, de Fonte Aretusa in Syracuse, hebben we twee jaar geleden met Cornelis bezocht. De vraag is wie in bovenstaande zin bedoeld wordt met "ego" , "ik" : Arethusa , ikzelf ofde dood?

Donderdag 8 mei.

Nadat Onno op ons vriendelijke verzoek zijn tasjes, die hij overal in de bus op willekeurige stoelen had neergelegd, vier keer heeft verplaatst, zodat ook wij een zitplaats kunnen bemachtigen, gaan we met zijn allen blijmoedig op weg naar de oude barokstad Lecce, die voor deze ochtend op het programma staat.

Het is dan 8.31 uur, dus we zijn overtijd, maar toch kondigt een desalniettemin tevreden Cor, wat is die man toch mild geworden, aan, dat wij zullen gaan genieten van een zéér intensieve ochtend, een spannende onbekende lunch (weer dankzij Enzo) en een fijne rustige middag. Géén vroege barokke teksten van Cor vandaag maar wel wonderschone barokmuziek. Gelukkig maar, want de tocht duurt minstens vijf kwartier en op die 10 miljoen olijfbomen zijn we nu wel een beetje uitgekeken. En ook de toezegging van een snelle koffie, als we in Lecce zijn aangekomen, helpt om de moed erin te houden.

De melodieuze rust wordt na een half uurtje wreed verstoord als Cor toch het woord neemt om ons één en ander over het voor de meesten van ons onbekende Lecce te vertellen. Zijn opening is sterk. "Een bezoek aan Lecce is een **festone** (dat is de vergrotende trap van **feest**)" en hij citeert de 19e eeuw-se Duitse historicus Ferdinand Gregorovius, die Lecce als "het Florence van het Zuiden" betitelde. Dan behandelt Cor de volledige geschiedenis van de stad met haar opeenvolgende bewoners en machthebbers. Van de Messapiërs en de Grieken uit Taras (nu Taranto), via de Romeinen, de Oostgothen, de Byzantijnen, Normandiërs, Fransen (Anjou), Spanjaarden (Aragon), Habsburgers en de Bourbons tot de Italiaanse eenwording. Onder de Romeinen werd Lecce al een **municipium** en behoorde daardoor in de pikorde tot het belangrijkste type stad na Rome. Hadrianus liet een nieuwe haven aanleggen en bouwde er een amfitheater en niet zo'n kleintje ook: 25.000 plaatsen en met velum! Tijdens de periode van de Spaanse onderkoningen (1500-1700) werd Lecce na Napels de tweede stad van heel Zuid-Italië. Maar nog belangrijker is natuurlijk het tijdperk

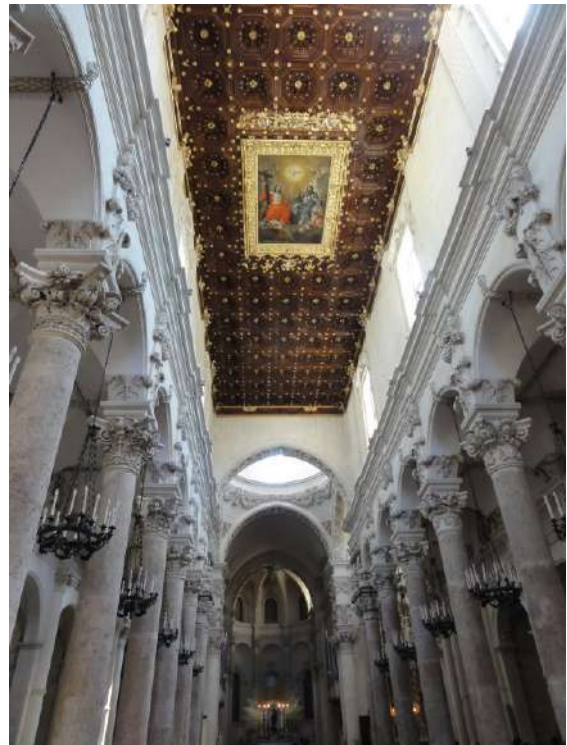
van de **barok** in de 17^e en de 18^e eeuw, de periode, waarin Lecce haar huidige uitstraling verwierf, gekenmerkt door de zogenaamde **barocco leccese**, een barok met een heel eigen vormgeving en kleurstelling. Ook had Lecce al heel vroeg een eigen universiteit

en daardoor een relatief goed opgeleide burgerij, die niet alles over haar kant liet gaan. Dat zorgde soms voor opstanden, bijvoorbeeld uit ergernis over de Spaans-Habsburgse overheersing (1648) of over de gedeelde totale macht van adel, geestelijkheid en Bourbon (1848). In Lecce aangekomen onmiddellijk naar het terras voor koffie en andere zaken. Wij kijken uit op de Porta Napoli, het enige overgebleven onderdeel van de imposante stadsmuren die Karel V in 1548 heeft laten bouwen om Lecce te beschermen tegen aanvallen van met name de Turken. En rustig verder om ons heen kijkend kom je er niet omheen: in Lecce is alles opgebouwd met de lokale steensoort, de zogenaamde **pietra leccese**, die zacht en goed te bewerken is, maar in zon en buitenlucht keihard wordt. De eerste wandeling door het pittoreske Lecce leidt ons rechtstreeks naar één van de hoogtepunten van de stad: de Basilica di Santa Croce. Aan de bouw van deze basiliek, die tussen 1549 en 1646 plaatsvond, werkten vele architecten mee, met name Francesco Antonio Zimbalo, die de verantwoordelijkheid voor het bovenste gedeelte van de werkelijk exuberante voorgevel draagt.

Van binnen is deze Santa Croce echter eerder sober en elegant op een ingetogen manier, dus nogal tegengesteld aan de uitbundige buitenkant. In het oog springen de rijk met acanthusbladeren versierde kapitelen van de reusachtige zuilen met op elk een kop van een apostel of evangelist.

De kerk is gewijd aan de H. Celestinus V, de paus die in 1294 vriendelijk verzocht werd om het ambt op te geven en zo de eerste paus werd, die "vrijwillig" aftrad. In het gebouw naast de kerk was oorspronkelijk dan ook het klooster van de Celestijnen gevestigd, daarna werd dat het Bisschoppelijk Paleis, momenteel is het provinciehuis.

We vervolgen onze wandeling naar het volgende hoogtepunt: de piazza Sant'Oronzo. Oronzo is

de door Paulus aangestelde eerste bisschop van de stad, die zoals een goede patroonheilige betaamt, de stad voor veel onheil heeft behoed. Daarom toornt hij sinds 1666, na het bezweren van een pestepidemie, hoog verheven boven het plein op

een van de twee zuilen, die voorheen het einde van de Via Appia in Brindisi markeerden. De andere zuil zullen we later in de week nog ter plaatse kunnen bewonderen. Meteen naast het Oronzo-plein vinden we de opgravingen van het reeds vermelde Anfiteatro Romano, opvallend genoeg dus midden in de oude stad! Maar het meest opvallend is het merkwaardige gebouw tussen plein en opgravingen, Sedile genaamd. Dat gebouw heeft een soort prisma-vorm en de zachte romige steenkleur doet menigeen snakken naar een heerlijke cappuccino. Sinds de tijd van Karel V was dit het kruithuis van de stad, dat dus dan ook zomaar midden in het centrum mocht staan!

De Santa Chiara is dicht, daarom storten we ons vol overgave op de San Matteo met zijn bol-/holvormige onder-/bovenvoorgevel á la Borromini. Het ziet er aan de buitenkant allemaal heel spannend uit maar binnen valt het vies tegen: slome vormgeving en al te overdadige barok. Nee, dan dat prachtige Romeinse theatertje met zijn spannende verhalen. Weer probeert Cor het verschil in bouw tussen Grieks en Romeins (theater) uit te leggen en als de

aandacht wegebt eindigt hij maar met het verhaal van de beer, die in elke voorstelling één nog levende gekruisigde gevangene diende te verorberen, een taak waar de beer zich altijd zorgvuldig van kweet. Gelukkig was daar maar één beer voor nodig, want die waren ook toen al erg duur . . . !

Voor wie het niet meer of nog niet wist: de meimaand is, net als de oktobermaand trouwens, helemaal Mariamaand. Dat betekent, dat er in mei elke dag wel kleine of grote plechtigheden gehouden kunnen worden, die speciaal aan Maria gewijd zijn. Dus vallen we met onze neus in de boter bij het naderen van de apotheose van de barok: de Madonna del Rosario (=rozenkrans). Zowel buiten als binnen in deze kerk wachten ons verrassingen. En zowel buiten als binnen is het maar wat je ervan vindt. We aanschouwen een onthutsende barokversiering, die zijn weerga niet kent. Zimbalo heeft ook hier weer huisgehouden en nam zelfs een deel van de kosten voor eigen rekening. Hij ligt er dan ook zelf in begraven! De Rosario is een Dominicaner-kerk (Dominicus kreeg immers de rozenkrans door Maria vanuit de hemel aangereikt) en die eenvoudige paters moesten toch iets hebben om hun wereldse lusten op bot te vieren. Nou, het resultaat mag er zijn. Binnen in de kerk wordt de verrassing compleet. De H. Mis is bijna afgelopen en we ontwaren achter het altaar een bisschop als celebrant, die samen met een uitgebreid gevolg van andere priesters, diakens, acolieten en misdienaars deze mis heeft opgedragen. Een bijzondere aanblik voor elk van ons, dat zeker, en voor een deel van onze groep een herinnering aan of een confrontatie met het (verre) verleden. Zeker als er na de mis op een zijaltaar nog een plechtigheid plaatsvindt, die wel iets weg heeft van een ouderwets Maria-lof. De Marialiederen galmen door de kerk en het (jeugd)sentiment grijpt sommigen naar de keel. Zij zingen mee uit volle borst. Anderen echter verlaten met een niet-begrijpende blik in de ogen snel dit voor hen onherkenbare gebeuren.

We komen weer tot rust op het stille, verscholen liggende plein voor de Dom. Dit Piazza Duomo wordt vanwege die beschutte ligging ook wel "de Binnenhof van de bisschoppen" genoemd. Het plein is niet alleen rustig gelegen maar tevens bijzonder fraai en ruim. Aan de ene kant zien we de

Dom met bijbehorende campanile (70 m hoog, voltooid in 1682), die in haar eenvoud majestueus boven de andere gebouwen uit toornt. Aan de andere kant het 17^e eeuw-se bisschoppelijk paleis (Palazzo Vescovile) en daarnaast het Palazzo del Seminario, gebouwd door een belangrijke vertegenwoordiger van de barocco leccese: Giuseppe Cino. Met de bouw van de Dom zelf, de Maria Santissima Assunta, werd al in de 12^e

eeuw begonnen, maar het was natuurlijk weer "onze" Zimbalo, die het gebouw in de 17^e eeuw zijn barokke uitstraling bezorgde. Je moet even de hoek om, om de prachtige moderne (2000) bronzen deuren van de hoofdingang te kunnen bewonderen. Als we naar binnen gaan vanuit het zonovergoten plein overvalt ons een grote duisternis, het is een donkere kerk waardoor de ramen mooi tot hun recht komen. Na enig turen ontdekken we, dat het interieur qua decoratie zeker niet onderdoet voor de buitenkant en zien we onder andere een mooie schildering met de H. Oronzo himself, gemaakt door dé barokschilder van Lecce, ene Coppola.

Voor de liefhebbers, maar verplicht voor de verslaglegger, volgt dan nog als toetje "La Cartapesta di Claudio Riso". De overige medereizigers benutten de resterende tijd, een half uurtje, om alvast een terrasje te claimen. Daarmee doen ze zichzelf,

Lecce en Claudio tekort. Het lijkt een toeristisch winkeltje maar we staan plotsklaps midden in het laboratorium van Claudio. Hij maakt zijn poppen/beelden van papier-maché en laat ons zien, hoe dat gaat: skelet van ijzer, met stro afdekken, de cartapesta er omheen kneden en beschilderen met olieverf. De

cartapesta is gewoon meel/sago en kan keihard worden. Wij kijken onze ogen uit en het meest naar zijn **dansende** danseressen, die dansen op de muziek uit deze streek **dé dans** van deze regio: **de pizzica**. Deze bijna mythische danstraditie van de pizzica wordt jaarlijks in ere gehouden op een festival in Grecia Salentina iets ten zuiden van Lecce.

Ónze dans door Lecce is hiermee beëindigd. We hebben nog vijf minuten voor een kopje koffie voordat we door Cor gemaand worden om onze nog niet uitgeserveerde koffie meteen op te drinken en mee naar de bus te lopen. Tijdens deze laatste wandeling beseffen we, wat een intensieve ochtend in deze geweldig bruisende stad dit geweest is en dat we nog lang niet alles gezien en genoten hebben. Zo misten we het wapen van de stad, de wolvin met de boom, dat verwijst naar de Romeinse wortels van Lecce en de band, die er bestond tussen het oude Lecce, Lupiae geheten, en Rome. Alle reden om hier nog een keertje terug te komen. **Jan Buijs**.

Na een busrit uit Lecce komen we aan in de Masseria l'Uliveto, een azienda agricola voor een uitgebreide en smakelijke lunch. Alle ingrediënten komen uit het eigen

bedrijf. De baas Antonio heeft Cornelis verteld, dat olijfbomen na drie jaar vrucht gaan dragen en wel 3000 jaar oud kunnen worden. Peter licht toe, dat Otranto ook bekend is door een boek van Horace Walpole *The castle of Otranto*, een griezelroman, die in 1764 gepubliceerd is en daardoor de eerste in dit genre is. Na een korte rit arriveren wij in Otranto.

Na een wandeling door de stadspoort komen we uit op het kerkplein bij de kathedraal Santa Maria Annunziata. De bouw is na de verovering van de stad door de Noormannen gestart en de kerk is in 1088 ingewijd. Tot halverwege de 12^e eeuw is er aan de kerk gewerkt. Het renaissanceportaal met het prachtige roosvenster stamt uit de 15^e eeuw. In de kerk

valt allereerst het cassettenplafond uit 1693 op. De vloer van de kerk bestaat uit een gigantisch mozaïek. De opdrachtgever was bisschop Jonathan, die de priester Pantaleon het werk liet uitvoeren van 1163 tot 1165.

Opvallend is de boom des levens, die wel 50 m. lang is. We zien bijbelse figuren met soms de naam erbij en allerlei dieren, waaronder fabeldieren. Adam en Eva, Kain en Abel, torenbouw van Babel, Noach en de ark zijn afgebeeld om enkele mozaïeken te

noemen. Ook is Alexander de Grote weergegeven met twee vleesspiesen. Dit verwijst naar het volgende verhaal. Alexander beval zijn soldaten twee reusachtige vogels te vangen. Deze vogels hopten overal rond, leefden van paardenvlees en waren tam en heel sterk. Toen de vogels

gevangen waren kregen ze drie dagen geen eten, zodat ze erg hongerig werden. Intussen had Alexander een houten juk en een mand van ossenhuid laten maken. Hij beschreef zijn moeder, hoe hij na drie dagen plaatsnam in de mand verbonden aan het juk, dat vast zat rond de vogelnekken. Hij stak een speer met paardenlever de lucht in en de hongerige vogels vlogen naar het eten en naar boven. De mand, waarin ook Alexander zat, ging steeds hoger de lucht in. Ze kwamen steeds verder en Alexander kreeg het koud. Toen kwam een vliegend wezen hem tegemoet en deze berispte de

held. Je begrijpt de dingen op aarde al niet, wat heb je hier te zoeken? Ga terug! Alexander keek naar beneden en richtte zijn speer met vlees weer naar beneden. De vogels vlogen weer terug naar de aarde, waar Alexander uitgeput en halfdood neerviel. Hij eindigde de brief aan zijn moeder met het goede voornemen: Dit eens maar nooit weer. Dus een verhaal met een moraal.

Verder in de kerk is een kapel voor de martelaren van Otranto te zien. In 1480 hebben de Turken met een vloot van 120 schepen en 12.000 mensen Otranto ingenomen. De sultan Mehmet II wilde het Romeinse rijk weer tot leven brengen en zag zichzelf als opvolger van de Romeinse keizers. Hij nam in 1453 Constantinopel in en wilde naar Rome optrekken. Door zijn overlijden in 1481 volgde een adempauze. Bij de inname van Otranto kregen de inwoners de keuze of bekeren tot islam of gedood worden. Toen ze weigerden moslim te worden, werden ruim 800 mensen op een heuvel onthoofd. De schedels zijn in de kapel te zien. Onlangs heeft het Vaticaan besloten 811 martelaren heilig te verklaren. In kerk staan ook nog 4 kolommen uit 1524, die het verhaal van de martelaren in steen vertellen.

Tijdens de bustocht terug naar Ostuni vertelt Cornelis over de tarantella, de opzweepende dans, die uit deze streek komt. Door een spinnenbeet worden mensen uit hun evenwicht gebracht. Met het dansen van de tarantella vindt, naar men zegt, herstel plaats doordat het gif het lichaam verlaat. De dag wordt afgesloten met een goed en gezellig diner in het visrestaurant Nautilus aan de Corso Umberto I in Ostuni. We kunnen weer terugkijken op een fijne dag, waarin we veel moois gezien hebben.

Truus en Cees van Veen.

Vrijdag 9 mei.

Na een verrukkelijk ontbijt gaan we stipt om 8.30 uur met de bus naar de kloosterkerk Santa Maria di Cerrate.

De Normandische Tancred d'Hautville liet hier rond 1100 een kapelletje bouwen nadat Maria aan hem verscheen staand tussen het gewei van een hert dat hij wilde gaan schieten. In de 13^e eeuw werd het zijportaal gebouwd.

De kloosterlingen volgden de kloosterregels van Basilius, terugtrekken uit de wereld, sober leven vormden de grondslag. Hij leefde van ong. 330 tot 379 en schreef deze regels samen met o.a. zijn zus Macrina. De regels van Basilius waren Grieks orthodox: Jesus was hierbij volledig goddelijk. Een gevolg van de Griekse invloed in het gebied. Met de groei van het klooster kwam er een uitgebreid landgoed bij. In de 15e eeuw werd het klooster overgenomen door de Broederschap voor ongeneeslijk zieken (Ospedale degli Incurabili) in Napels. In 1711 werd het klooster verlaten na plundering door de Turken en rond 1800 kwam het in handen van de overheid. Sinds vorig jaar

heeft de FAI (Fondo Ambiente Italiano) voor dertig jaar het beheer over het klooster gekregen. Het is het eerste FAI-project in Apulië.

Het beeldhouwwerk van het portaal geeft van links naar rechts gebeurtenissen uit het leven van Maria en Jezus weer: de annunciatie, de visitatie, het bezoek van de

drie koningen, Maria toont Jezus in de tempel, en de doop van Jezus, een engel en acanthusbladeren als decoratie. Onder de zuilen zijn dragende leeuwen te zien.

In de kerk zijn de oudste fresco's te zien. Verschillende fresco's waren over

elkaar aangebracht, de hamerslagen die we op de fresco's zien, zijn geen uiting van een beeldenstorm maar een manier waarmee je kon zorgen dat het tweede fresco, dat je eroverheen aan wil brengen, goed hecht. De nieuwste fresco's zijn verwijderd en in het museum ondergebracht. Fresco's zijn op een andere ondergrond over te brengen door met beenderlijm twee lagen kaasdoek op de fresco aan te brengen. Na drogen laat een dunne film van de fresco met het kaasdoek los. Vervolgens keert men de zaak om en brengt twee lagen kaasdoek en synthetische lijm aan. Na droging hiervan zijn met kokend heet water de eerste kaasdoeken te verwijderen. Nu heb je een fresco die met synthetische lijm weer op een paneel is te bevestigen.

Aan de plooi van de gewaden is te zien hoe oud de fresco's zijn. Scherpe lijnen, plooi als metaal duidt op de byzantijnse periode voor 1300. De altaartafel is barok en toont de patrones van Lecce (Irene) met de stad in haar handen. De fresco's achter het altaar betreffen de hemelvaart, de apostelen en Maria, met daaronder de kerkvaders. Op de zuilen verschillende heiligen, o.a. Onofrius, slechts gekleed in zijn baard.

Afbeeldingen van de fresco's in het museum: Maria, Tancred met hert, Joris en de draak, Maria met boek (zwanger van het

Woord). De fresco's stammen uit het begin van de 14^e eeuw, te zien aan het begin van de doorbreking van het platte vlak. In het museum zijn naast de fresco's een aantal gebruiksvoorwerpen uit het klooster te zien, o.a. een olijvenpers met ezel aandrijving, een graanmolen, weefgetouw en huishoudelijke en landbouwkundige voorwerpen. De kloosterlingen waren heel zelfvoorzienend.

Hierna gaan we door naar Galatina. Net als heel Zuid Italië sprak men tot in de 20^e eeuw hier nog Grieks. We bezoeken na een korte stadswandeling de Santa Caterina d'Alessandria, gebouwd vanaf 1390 in opdracht van Raimondo Del Balzo Orsini. Orsini was een edelman uit Napels, graaf van Lecce door zijn huwelijk met zijn tweede vrouw. Raimondo heeft van een Kruistocht in het Heilige Land een vinger van Catharina van Alexandrië als relikwie meegenomen uit het klooster gewijd aan haar op de berg Sinäi. Naar haar is de kerk vernoemd.

De kerk heeft een schitterend portaal en roosvenster, als van kant gemaakt. Na de dood van Del Balzo Orsini in 1414 laat zijn weduwe de kerk, die zijn grafkerk is, afbouwen en decoreren met fresco's. Zij huurde aanvankelijk schilders uit Napels, later omdat zij niet tevreden was over hun werk,

schilders uit uit Toscane en Umbrië o.a van Francesco d'Arezzo.

De Apocalyps in de eerste traverse wordt gevolgd door scènes uit het oude testament en het leven van Jezus in de volgend traveeën. De Apocalyps laat Johannes op Patmos zien en de visioenen die hij daar heeft. De boekrol met de zeven zegels die één voor één verbroken worden, met alle gevolgen ervan. De put die geopend wordt en waar later de draak door de engel voor 1000 jaar wordt geketend, het beest dat uit de zee komt, het lam Sion met de 144.000 eerst uitverkorenen en het hemels Jeruzalem. Bij de scènes uit het Oude Testament o.a. een ark met opgezwollen lijken drijvend in zee.

Het bezoek aan de Santa Caterina was een door ons allen zeer gewaardeerde tip van Nicoline.

Helaas hebben we veel te weinig tijd om de overweldigende hoeveelheid fresco's uitgebreid te bekijken, de kerk sluit om 12.30 uur. Foto's maken is niet toegestaan en daar wordt streng op toegezien. Gelukkig blijft de boekwinkel nog even voor ons open. **Catrien en Ineke.**

Wij stappen weer in de bus om buiten Galatina te lunchen in Masseria Spallaccia. Enzo wurmt zijn bus over een zeer smal landweggetje met een grote groep cacteeën, die in de weg staan. Maar het lukt hem prima. In de Masseria krijgen we weer de kleine hapjes (iedere keer toch anders), waaronder een soort mini oliebolletjes. Dit keer géén pasta i.v.m. onze gewichtstoename. We sluiten af met een dessert.

Voordat we de bus ingaan, zijn we eindelijk in de gelegenheid een veld vol bloemen te fotograferen; we halen ons hart op.

We gaan terug naar Ostuni om onze verblijfplaats te bekijken. Onderweg luisteren we naar een CD met muziek van o.a.

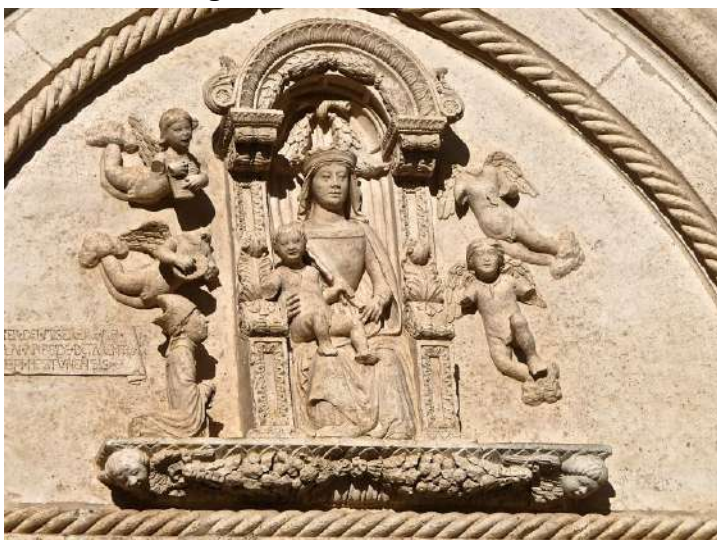
Tsjaikowsky en Prokofiev. Het is een zeer bijzondere CD met het Ruysdael Quartet, waarin de zoon van Marianne en Peter meespeelt. ([www. Ruysdael kwartet.nl](http://www.Ruysdaelkwartet.nl) - Russian generations 2 - cobra 0031).

Om 17.30 uur beginnen we aan onze wandeling door Ostuni. Ostuni is op de top van een heuvel gelegen en is van verre in het landschap te zien, daar alle huizen en gebouwen witgekalkt zijn (Griekse invloed). Het is een middeleeuws stadje met smalle op- en neergaande straatjes. Eerst komen we op het Piazza Libertá met een zuil, waarop Santo Oronzo, patroon van Ostuni, de bisschop van Zuid-Italië (+ 1770).

Aan het plein zijn gelegen het seminarie, dat nu stadhuis is en een Franciscaner kerk. Hierna gaan we nauwe straatjes in en klimmen we naar de top voor een prachtig uitzicht over de vlakte naar zee toe. Onderweg passeren we nog een nonnenkerk van de Karmelitessen, dat nu een museum is.

Op het hoogste punt van Ostuni is de kathedraal Santa Maria Assunta gelegen. De kathedraal is gebouwd tussen 1437 en 1495, en is een goed voorbeeld van de

Apulische stijl: Laat-Gothisch met Venetiaanse en Dalmatische invloeden Het front is verticaal in drieën verdeeld, ieder met een portaal en roosvenster. Boven het linkerportaal is een afbeelding te zien van San Biagio (heilige Blasius), een patroon van de stad. Op het reliëf boven het rechter portaal zien we Johannes de Doper met lam. Het middenportaal bevat de Madonna met kind, en bisschop

Nicola Arpone geknield. Op het middelste roosvenster staat Christus, met in zijn linkerhand het universum, in het centrum. Vanuit het centrum lopen twaalf bogen naar de middelste ring. En vervolgens: 24 bogen naar de buitenste ring met daarop de twaalf apostelen en bovenaan de afbeelding van God. De bogen in het venster doen aan stralen denken. Bovendien refereren de 24 bogen aan de 24 uren en de

twaalf bogen aan de maanden, dus het voorbijgaan van de tijd. Het interieur heeft in de loop van de tijd vele transformaties ondergaan, waarbij de Barok nu voornamelijk aanwezig is. Men wil proberen het interieur naar een vroegere staat terug te brengen. Na dit bezoek gaat iedereen zijns weegs: om een ijsje te eten en/of een terrasje met een drankje te nemen. Kortom: Ostuni is een prachtig stadje.

Joke en Liesbeth.

Zaterdag 10 mei.

Het verhaal van Brindisi is het verhaal van haar haven. In de Romeinse geschiedenis is Brindisi of Brundisium (hertengewei) zoals de Romeinen de stad noemden van strategisch belang geweest. Het was het eindknooppunt van de Via Appia en de Via Trajana en een van de opstapplaatsen naar de Oriënt.

Toen Hannibal over de Alpen trok (218 v. Chr.), de Romeinen bij het Trasimeense meer verslagen had en Rome niet onmiddellijk durfde aan te vallen zakte hij af naar het Zuiden, richting Brindisi. De Senaat was in zak en as. Hoe Hannibal te verslaan? Ze benoemde voor een half jaar een dictator: Fabius Maximus. Hij is de geschiedenis ingegaan als Cunctator, de Aarzelaar, omdat hij een directe confrontatie met Hannibals leger uit de weg ging. Na het half jaar kwamen weer zoals gewoonlijk twee consuls aan de macht. Met een enorm leger gingen zij bij het plaatsje Cannae (216 v. Chr.) de strijd aan. De Romeinen werden echter door Hannibal in de tang genomen en verpletterend verslagen.

We maken een sprong in de geschiedenis. Julius Caesar was meer dan tien jaar aanwezig bij Brindisi. Hij was een succesvol veldheer in Gallië. Zijn roem was doorgedrongen in Rome. De Senaat eiste dat hij naar Rome terugkeerde zonder zijn manschappen. Dat durfde Caesar niet aan. Na mislukte onderhandelingen trok hij over de rivier de Rubicon. De Senaat verklaarde hem toen tot staatsvijand en benoemde Pompeius om Rome te beschermen. Caesar trok niet onmiddellijk op naar Rome maar zakte met zijn leger af naar het zuiden van Italië, Brindisi. Pompeius, strijdend tegen

Caesar om de macht in Rome, had zich naar het zuiden teruggetrokken en weet net op tijd uit de haven van Brindisi te ontsnappen naar Griekenland. Caesar was te laat om de haven af te sluiten met een keten van schepen. Wat doet Caesar? Hij gaat naar Rome en wordt daar uitgeroepen tot dictator. Hij gaat vandaar naar Spanje en Zuid-Frankrijk om zijn machtsbasis te versterken, maar keert daarna weer terug naar Brindisi. Pompeius heeft ondertussen de tijd gehad om zijn legermacht in Griekenland weer op sterkte te brengen. In augustus 49 v.Chr. vindt er een treffen plaats in Thessalië. Pompeius verliest de slag en vlucht naar Egypte. Daar wordt hij onthoofd. Caesar weent bitter om zijn dood.

Brindisi is ook het toevluchtsoord voor Brutus na zijn moord op Julius Caesar. In het jaar 19 v.Chr. vinden we keizer Augustus in gezelschap van de dichter Vergilius in de haven van Brindisi. Zij keren terug van een goodwillreis per schip in het Griekenland. Vergilius is verzwakt door ziekte en ziet zijn dood naderen. Hermann Broch schrijft daarover in zijn roman *Der Tod des Vergil*. Op het schip van Vergilius reist de hofhouding mee, gulzigaards die verslaafd zijn aan geld en goed eten. De roeiers beneden zwoegen in het warme schip. Vergilius ziet dit alles aan en naast hem staat een kist met het manuscript van de *Aeneis*. Vanaf zijn schip beschrijft hij de intocht van Brindisi. Bij het naderen van de haven moet het schip van Augustus voor gaan. Op de voorplecht zingen de slaven, maar hun lied wordt overstemd door het gejuich van de stad. Op de kaden staan soldaten met brandende toortsen en het volk schreeuwt zijn keizer toe. Zij moeten geduld hebben want Augustus wil er lang van genieten, hij heeft geen haast. Dit is zijn verjaardag feestje, hier leeft Caesar voor.

Met het uitzicht op de haven staan we voor de twee zuilen die het einde van de Via Appia en de Via Trajana markeren. Op onze reis hebben we het spoor gevolgd van de Via Trajana dat zijn startpunt had in Benevento. Vanuit zee gezien staan zij daar als een soort baken op land. Zestig, zeventig mijl varen en we zitten in Albanië. Na een zonnige wandeling staan we op een pleintje met de San Giovanni al Sepolcro.

De kerk uit 1128 is gebouwd naar het voorbeeld van H. Grafkerk in Jeruzalem als pelgrimskerk voor de kruisridders. Het is een rondbouwwerk met op de muren fresco's. In het midden bevindt zich een grafkelder.

Nog een ding staat ons te doen, het bezoeken van het Archeologisch museum. De suppoosten

zijn erg bezorgd dat we niet alles zien, maar we hebben onze eigen gids. Toch worden we vrij hinderlijk gevolgd. Met onze handen op de rug gaan we van zaal naar zaal. We vinden er typisch aardewerk dat alleen in Apulië te vinden is. Potten met hoge handvaten en "knopen". Ook zijn er mooie foto's van onderwaterarcheologie, een half open schip met opslagpotten voor voedsel. Daarna is het tijd om terug te gaan naar "Ristorante Betty" voor onze lunch met prachtig uitzicht op de haven van Brindisi, een haven met historie. **Harry.**

Het is heerlijk weer en tot onze grote verrassing is er buiten gedekt. Dit keer een heerlijk lichte lunch zodat we met een niet te volle maag kunnen gaan genieten van het middagprogramma en dat belooft een hoogtepunt te worden als we Cornelis mogen geloven. We zitten in de bus naar Taranto. Een stad die door Sparta is gekoloniseerd in de 8^e eeuw v.Chr. en die de naam Taras kreeg. Zo groeide hier een Griekse nederzetting. Bij geboorte kregen jongens een stukje grond, maar werden tegelijkertijd tot slaaf gemaakt. Ze moesten vechten tegen de Messapiërs, de oorspronkelijke bewoners, maar ook tegen de vele volken om hen heen. Het was soldaten uit Taras toegestaan kinderen te verwekken bij vrouwen van overwonnen volken, net als de Spartanen in het moederland bij vrouwen van overwonnen Messeniërs. Deze werden naar Taras gestuurd en daar opgevoed. Mede daardoor breidde de stad zich uit en werd een rijke stad. Lysippus, de beeldhouwer van Alexander de Grote, deed er goede zaken. Zo stond op de Agora een groot beeld van Hercules door hem gemaakt. Maar het vechten ging door en ook de Romeinen bleven de stad aanvallen. Hulp werd ingeroepen van koning Pyrrhus (de man die op een vreemde manier aan z'n einde kwam: hij kreeg een dakpan op zijn hoofd gegooid door de moeder van een gedode krijger!). De strijd werd gewonnen maar de druk van de Romeinen werd steeds groter. De tactiek die de Taraseners toepasten bestond hierin dat, zodra de vijand in zicht kwam de vloot bescherming in de haven zocht. Uiteindelijk riep Taras de hulp in van Hannibal maar moest toch bezwijken onder de

Romeinse druk. De nieuwe heerser veranderde de naam van de stad in Tarentum. In de loop der eeuwen werd het een belangrijke vestingstad aan de Middellandse zee, door de strategische ligging, met zowel een buitenhaven als een binnenhaven, waar de vloot zich veilig kon terugtrekken om van daaruit de vijand aan te vallen.

Peter vertelt ons het volgende verhaal: In de Tweede Wereldoorlog beschikte Mussolini over een zeer goed geoutilleerde vloot met slagschepen. Hij paste dezelfde tactiek toe. Zodra hij Engelse schepen in het oog kreeg ging hij terug in de haven. Uiteindelijk hebben Engelse vliegdekschepen Taranto aangevallen en de vloot vernietigd. Het schip van Mussolini werd door een torpedo tot zinken gebracht. Ook Japan heeft deze vorm van oorlog voeren toegepast bij de aanval op Pearl Harbour.

Als wij Taranto naderen krijgen we een heel andere kijk op de stad. Geen juichende mensen maar rokende en stinkende torens van een grote industriestad. Gaan we echter te voet naar het museum dan zien we een heel ander beeld. Aan zee staat het indrukwekkende Castello Aragonese uit ± 1400. We lopen over de oude draaibrug die een verbinding is van het eiland en de oude stad, gebouwd in 1886.

Nu bezoeken we het Archeologisch Museum, het MARTA. Hier wordt tentoongesteld een mooie collectie van Messapische, Griekse en Romeinse kunst, Korinthische grafvondsten en gebruiksvoorwerpen, Spartaans keramiek zoals grote vazen met zwarte of rode figuren, gouden juwelen en vele terracotta beeldjes al of niet nog met resten verf. Het is moeilijk te beschrijven, je moet het zien om de schoonheid te beleven en te voelen. Wat vinden onze medereizigers het mooist?

Peter heeft zijn oog laten vallen op een terracotta beeldje: de toneelspeelster. Henny ziet zichzelf al in de zilveren spiegel met schelpen. Op de afbeelding een nereide op een zeemonster.

Carla daarentegen kan niet kiezen tussen de notenkraaker (twee handen) en alle gouden sierraden.

Truus vindt nadat ze alles gezien heeft de notenkraaker het mooist.

Cees vindt ook de notenkraaker het mooist (zouden ze al heel lang getrouwd zijn?) waarschijnlijk spreekt, naast de schoonheid van dit voorwerp ook de ingenieuze techniek hem aan.

Olga is gegrepen door het bergkristal met gegraveerde afbeelding van een hond die een hert aanvalt. Hanneke zou graag de zwarte vaas met ribbels en glas mee nemen om dit Victor te laten zien. Marianne spreekt lyrisch over een polychroom vrouwenhoofd uit de 4^e eeuw.

Nicoline ziet ook een vrouwenkopje in haar herinnering. Zou het dezelfde zijn als van Marianne?

Jan denkt ook nu nog aan Aphrodite met Eros op de schouder. Ineke: een klein zwart gestreept vaasje met een vierkant zegel er op. Elly wil Aphrodite met Eros op een bankje wel in haar boudoir zien staan.

Mienke vindt de gouden hanger met mozaïek een hebbeding. Helaas is daar geen afbeelding van. Sven kan geen keus maken bij zoveel moois.

Patries met haar grote hart voor de kunst kan geen keus maken omdat ze dan een ander voorwerp ermee zou beledigen!

Joke valt voor een Griekse vrouw in een soort mantel in polychroom. Jeanne's blik valt op een zwart vaasje versierd met een vrouwenhoofdje en Catrien ziet humor in acrobaatjes.

Nella heeft haar blik laten vallen op Aphrodite met een duif op haar uitgestrekte hand. Onno vindt een Grieks vaasje bijzonder. De ezelveas is voor Jan Buijs.

Harry blijft bij het eerste stuk wat we hebben gezien bij binnenkomst: de grote vaas met mythologische figuren uit 330 v.Chr.

Bovenaan is de zonnegod Helios met zijn wagen afgebeeld. Daaronder zijn Artemis, Apollo Athena en Pan aanwezig bij het vertrek van Amphiaraos (koning van Argos) naar Thebe. Opmerkelijk is dat de vaas in Cleveland in het museum stond maar in 2009 terug werd gegeven aan Taranto. Els sluit zich aan bij de keus van Harry. de oude stad.

Het slotdiner is in Ostuni in Osteria Del Tempo Perso in Peter dankt, namens alle vrienden Cornelis voor deze prachtige reis...en voor de gedegen voorbereiding met al zijn kennis van de Oudheid.

Cornelis dankt Enzo in het Italiaans voor de voortreffelijke manier waarop hij ons snel en veilig heeft rondgereden...en dat hij en route nog geweldig smakelijk lunchadressen wist te regelen!.....

Het is een waardig slot van een mooie en interessante reis.

Jan Smit en Els Wouterlood.

Deelnemers

Hanneke
Alberts

070-3245434 johanna.alberts@hotmail.com

Ada Blanken

071 5153846 famblanken@hotmail.com

Ineke Bosman		070-3961185	i.bosman@caiway.nl
Liesbeth Bouvy		071-5155409	l.bouvy@casema.nl
Jan Buijs		071 5418078	jambuijs@ziggo.nl
Carla en Harry Delemarre	 	071 5213610	hdelemarre@hotmail.com
Henny Donker		070 5117264	hennydonker@live.nl
Patrics Friederich		071-5171013	friederich@planet.nl
Joke van de Gevel		071-5171396	jokevdgevel@online.nl
Catrien Helders		071 5894693	c.helders@ziggo.nl
Jeanne van Ommeren		071-5144425	h.a.vanommeren@casema.nl
Marianne en Peter van Rijn	 	026-4952706	mvanrijn@hetnet.nl

Jan Smit

0544 481281

wesmit@xs4all.nl

Truus en Cees
van Veen

010-5115434

c.p.vanveen@hetnet.nl

Olga Verlinden

070 5116577

olgaverlinden@gmail.com

Mieneke Visser

0251-650767

visserduparc@zonnet.nl

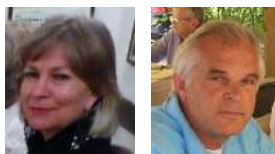
Nicoline van der
Vloed

06 34335498

njvdv@casema.nl

Nella en Onno
Wansink

070 5141100

nellawa@kpnmail.nl
owansink@hotmail.com

Elly en Sven
Warnaar

071 5237462

sowarnaar@ziggo.nl

Els Wouterlood

070 3506751

e.m.wouterlood@kpnplanet.nl

o.l.v. Cornelis Jonkman samen met Enzo.

Marianne, Ineke en Joke stuurden een foto van hun keuze uit het Archeologisch Museum in Taranto.

Van Ada, Els, Henny, Nella, Nicoline en Patries kreeg ik USB sticks met hun foto's. Samen met mijn foto's kon ik kiezen uit een enorm foto arsenaal. Hartelijk dank.

Olga.